

แนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก

Guidelines Educate of Waste Management from the Elderly to Youth

วิสาखा ภูจินดา*
Wisakha Phoochinda
นิชนันท์ ปฎิทัศน์*
Nichanan Patitas

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เพื่อเสนอแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เก็บข้อมูลผ่านการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ โดยผู้สูงอายุ จำนวน 7 คน ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สู่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน จาก 10 จังหวัดในประเทศไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบการดำเนินการในการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัดและบทบาทการมีส่วนร่วมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเด็กในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิตและผลลัพธ์ ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีศักยภาพในการเรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก ประกอบด้วย การสร้างความมั่นใจให้ผู้สูงอายุ ความชื่นชอบส่วนบุคคลในการร่วมทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ การสร้างแรงจูงใจหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ คือ การสอดแทรกกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ หรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุและเด็กชื่นชอบเพื่อเป็นแรงจูงใจ ในการสร้างความร่วมมือและเพื่อการสนับสนุนศักยภาพในเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้โดยผู้สูงอายุสู่เด็ก

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, เด็ก, การถ่ายทอดความรู้, การจัดการขยะ

* คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Environmental Development Administration National Institute of Development Administration

Email: wisakha.p@nida.ac.th , nichanan.pati@stu.nida.ac.th

Received: 7 June 2021, Revised: 17 August 2021, Accepted: 20 August 2021

Abstract

This paper aims to study knowledge transfer process of waste management from the elderly to youth, to analyze affecting factors of the knowledge transfer process of waste management from the elderly to youth and to purpose the guidelines of waste management. At least seven elderly over 60 years old and thirty youths (grade 6 student) per studied areas from 10 provinces in Thailand were joined the study. The system was used to analyze potential, limit and participation role of elderly people and youth i.e. 1) Input, 2) Process, 3) Output and Outcome. The research results were found that most elderly people have high potential in knowledge transfer of elderly people process. Factors for efficiently knowledge transfer process involve preference of person for participating in activities and motivation or creating participation in activities. The guidelines of waste management from the elderly people to youth people are adding interesting activities to elderly people and youth for encouraging participation of and knowledge transfer elderly people and youth people.

Keywords: Elderly, Youth, Knowledge Transfer, Waste Management

บทนำ

การดำรงชีวิตของคนไทยในปัจจุบันมีการใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตเมืองหรือในพื้นที่ที่มีการขยายตัวสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้มีจำนวนขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันพบว่าขยะมูลฝอยชุมชนที่ถูกคัดแยกเพียงร้อยละ 44 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดปริมาณมูลฝอยตกค้างตามสถานที่ต่าง ๆ หรือมีการนำไปกำจัดโดยวิธีกองบนพื้นซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ซึ่งการจัดการของหน่วยงานเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาขยะในชุมชน เนื่องจากการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และปัญหาขยะดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมา คือ มลพิษทางอากาศ เกิดจากการเผาขยะมูลฝอยกลางแจ้งทำให้เกิดควันและสารมลพิษทางอากาศ น้ำเสียที่เกิดจากการกองมูลฝอยที่ตกค้างบนพื้นเมื่อฝนตกจะเกิดน้ำชะขยะซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดภาวะมลพิษทางน้ำ แหล่งพาทะน้ำโรคที่มาจากมูลฝอยตกค้างบนพื้นจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของหนูและแมลงวัน ซึ่งเป็นพาทะน้ำโรคติดต่อทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนส่งกลิ่นเหม็นรบกวน และทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง ซึ่งปัญหาดังกล่าวควรจะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนโดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน เนื่องจากการหาแนวทางในการลดปริมาณขยะและกำจัดขยะอย่างถูกวิธีจะช่วยบรรเทาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดจากขยะได้ ดังนั้นจึงควรให้ความรู้แก่คนทั่วไปเกี่ยวกับการลดการสร้างขยะ และการรีไซเคิลขยะ หรือนำขยะไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การแปรรูปขยะพลาสติกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปควรเริ่มต้นจากท้องถิ่นในระดับชุมชน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนจะต้องให้ความสำคัญและมีจิตสำนึกในการแก้ไข

ปัญหาาร่วมกัน การจัดการปัญหาขยะมูลฝอยไม่สามารถถูกจัดการได้ด้วยการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน เพราะประชาชนทุกคนล้วนมีส่วนร่วมในการสร้างปัญหาขยะมูลฝอยเหล่านี้ โดยพบว่าประชากรในแต่ละชุมชนมี ทั้ง เด็ก วัยรุ่น และผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในวัยผู้สูงอายุที่มีมากขึ้นในแต่ละชุมชน การที่ชุมชนมีประชากรในวัยที่แตกต่างกันทำให้เกิดปัญหาหนึ่งในสังคม คือ ช่องว่างระหว่างวัย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน เนื่องจากประชากรในแต่ละวัยมีระบบความคิด ค่านิยม และทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในวัยที่แตกต่างกันมาก คือ วัยเด็กและวัยผู้สูงอายุ ที่พบว่าเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาการทำ ความเข้าใจความคิดที่แตกต่างของแต่ละช่วงวัย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552) ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปี 2560 พบว่ามีจำนวน 11 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากร 65.5 ล้านคน และคาดว่าอีกไม่เกิน 4 ปีจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้และประสบการณ์ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า อีกทั้งยังพบว่าผู้สูงอายุไทยมีการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมเป็นจำนวนมาก จากการเป็นสมาชิกของชมรมต่าง ๆ ถึง 7 ล้านคน และมีโรงเรียนผู้สูงอายุที่รับนักเรียนได้มากกว่า 64,000 คน นอกจากนี้ผู้สูงอายุรุ่นใหม่มีการศึกษาที่สูงขึ้น โดยผู้สูงอายุวัยต้นที่ไม่ได้รับการศึกษาามีเพียงร้อยละ 7 ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุวัยปลายที่ไม่ได้รับการศึกษาเลยมีร้อยละ 22 (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561) จากจำนวนสถิติดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยยังมีศักยภาพในการเรียนรู้และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ การถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กนอกจากจะเป็นกระบวนการสร้างความตระหนัก การให้ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยที่พึงประสงค์แล้ว ยังสามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ ลดช่องว่างระหว่างวัยผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุและเด็ก

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนไปถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุในชุมชนและจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุในชุมชนสามารถนำความรู้ด้านการจัดการขยะไปถ่ายทอดให้กับเด็กในชุมชน (knowledge transfer) งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก โดยมอบคู่มือที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปขยะชุมชน เพื่อประกอบการบรรยายให้ความรู้ผู้สูงอายุ เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของขยะมูลฝอย ชนิดของขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะ ถึงขยะสำหรับรองรับขยะประเภทต่าง ๆ ชนิดของพลาสติกและเวลาที่ใช้ในการย่อยสลาย และทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุเพื่อที่จะได้ไปบรรยาย หรือถ่ายทอดองค์ความรู้หลังจากได้รับการอบรมให้กับเด็กให้เด็กจับกลุ่มเล่นเกมการคัดแยกขยะร่วมกันกับผู้สูงอายุและมอบของรางวัล และให้นักเรียนร่วมกิจกรรมบันทึกการคัดแยกขยะเพื่อให้เด็กนักเรียนนำกลับไปบันทึกที่บ้าน และนำสมุดบันทึกมาส่งคืนเพื่อประกวดชิงรางวัลต่อไป จากนั้นวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กวัยเรียน และเสนอแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เนื่องจากทีมวิจัยเห็นความสำคัญของการจัดทำโครงการดังกล่าวจากประสบการณ์และความรู้ที่ทีมวิจัยเคยดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับทักษะผู้สูงอายุ ได้แก่ “แนวทางจัดการขยะติดเชื้อ โดยผู้สูงอายุ” “โครงการบริการวิชาการแก่สังคม กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพประชาชนทั่วไป สู่อุตสาหกรรม Thailand 4.0 การอบรมผู้สูงอายุในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิต 4.0” “การพัฒนารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบท

ของประเทศ” และการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทภาคกลางของประเทศไทย” จึงทำให้เห็นว่าโครงการนี้จะเป็นการสร้างความมั่นใจและเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุ พร้อมกับการลดปัญหาขยะในชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการขยะที่ดีขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะ การสร้างรายได้จากการแยกขยะหรือการนำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้และการหมักทำปุ๋ยหรือน้ำหมักชีวภาพ และค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะชุมชน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและผู้สูงอายุในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กวัยเรียน
3. เพื่อเสนอแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก

ทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ที่นอกเหนือจากความรู้ที่เคยเรียนรู้อีกได้ เมื่ออายุมากขึ้นการประมวลข้อมูลจะลดช้าลง และมีประสิทธิภาพน้อยลง อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังคงมีการเรียนรู้ การมองเห็นและการได้ยินยังคงดีอยู่จนกระทั่งอายุ 60 ปี ถ้าให้เวลาและมีแรงจูงใจที่เพียงพอผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้เท่ากับผู้ที่อายุน้อยกว่า โดยการฝึกแบบพิเศษผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติงานได้ดีเท่ากับผู้ที่ใหญ่ที่ไม่ได้รับการฝึก (Charness, 1992 อ้างถึงใน สุธีรา บัวทอง และคณะ, 2557) ในการทดสอบความฉลาดการฝึกที่มีประโยชน์ช่วยลดความเลื่อมล้ำด้านการเรียนรู้ของผู้สูงอายุตลอด 7 ปีของการทดสอบและความแตกต่างของผู้สูงอายุแต่ละคนจะเพิ่มขึ้นตามอายุ (Rabbit, Diggle, Holland, และ McInnes, 2004 อ้างถึงใน สุธีรา บัวทอง และคณะ, 2557)

สิ่งสำคัญในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ก็คือปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ จากการศึกษาของ สุธีรา บัวทอง และคณะ (2557) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การอาศัยในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 2) ความรู้และประสบการณ์ 3) แรงจูงใจและความเชื่อมั่น 4) เพศ: ผู้สูงอายุเพศหญิงมีกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าเพศชาย 5) สุขภาพกายที่ดี 6) ระดับการศึกษา: ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะต้องการศึกษามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า 7) การมีสุขภาพจิตและอารมณ์ที่ดี 8) การอยู่ในบริเวณที่สะดวกต่อการเรียนรู้ 9) ยังไม่เคยชินและไม่มีรายได้ดี 11) สภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสม 12) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน 13) อิทธิพลขององค์กรและสภาพสังคม 14) ทักษะด้านการเมือง และ 15) ความคิดเรื่องทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

การถ่ายทอดความรู้ของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์สั่งสมจนมีความรอบรู้ มีทักษะ ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคม จนเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าเป็นภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน วิธีการถ่ายทอดความรู้ของผู้สูงอายุ มีทั้งวิธีบรรยายประกอบการสาธิต วิธีบอกเล่า/บรรยายด้วยวาจา วิธีเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ วิธีจัดเป็นรูปแหล่งเรียนรู้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมามีความหมายกับความรู้ที่ได้รับเป็นส่วนช่วยยืนยันถึงคุณค่าในตัวตนของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี คุณค่าและความรู้เป็นสิ่งที่อยู่ภายในถ้าไม่เกิดการกระตุ้นหรือการสนองตอบในความรู้เหล่านั้นก็ยากที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะออกมาจากตัวของผู้สูงอายุเอง นอกจากนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้และความสามารถมาก และที่สำคัญจะมีความสุขมาก ๆ เมื่อได้ถ่ายทอดและบอกเล่าเรื่องราวในชีวิตของตนเองให้กับลูกหลานหรือบุคคลอื่น ๆ ได้รับฟัง และหากลูกหลานหรือบุคคลที่รับฟังอย่างตั้งใจ ผู้สูงอายุจะยิ่งพรั่งพรูความรู้หรือเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาอย่างยากที่จะหยุดได้ โดยที่ความรู้หรือเรื่องราวเหล่านั้นอาจจะไม่ได้อยู่ในประเด็นหรือคำถามที่เราสนใจตั้งแต่แรก แต่ผู้สูงอายุเหล่านี้มีความสุขที่จะได้ถ่ายทอดประวัติชีวิตของตนเองให้แก่ผู้อื่นได้รับทราบด้วยความเต็มใจและสมัครใจ (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

การเรียนรู้ของเด็กวัยเรียนหรือเยาวชน

เด็กวัยเรียนหรือเด็กประถมศึกษาที่มีช่วงอายุระหว่าง 6-12 ปี เด็กวัยนี้จะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการเรียนรู้อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต ซึ่งมีลักษณะพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้ (จินตนา เกียรติเจริญสุข, 2557)

1. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

เด็กวัยเรียนเป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเรียนรู้มีความเข้าใจในสิ่งที่ตนได้รับทางประสาทสัมผัส และมีการนำสิ่งที่ได้ยิน ได้เห็น ได้รู้ ได้สัมผัส มารวมอย่างมีระบบแบบแผน รู้จักสัญลักษณ์และความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้มีความคิดอย่างมีเหตุผลที่จะวางแผนหรือตัดแปลงแก้ไขการกระทำต่าง ๆ โดยทั่วไปเด็กวัยเรียนจะมีพัฒนาการทางสติปัญญา ประกอบด้วย

- (1) เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับการทรงสภาพเดิม (conservation) หรือความคงตัวของสสาร
- (2) เด็กมีลักษณะแบบรูปคิดเชิงรูปธรรม (concrete operation) โดยสามารถแยกแยะและมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น
- (3) เด็กวัยนี้สามารถคิดในเชิงตรรกะได้ คือ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน โดยสามารถที่จะรับรู้สิ่งแวดล้อมได้ตามความจริง
- (4) ด้านภาษาและการใช้สัญลักษณ์ เด็กวัยนี้จะมีการพัฒนามาก เด็กจะเริ่มเข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและเข้าใจความหมายของบทเรียนทั้งทางคณิตศาสตร์ ภาษาและการอ่าน มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสามารถอธิบายได้
- (5) สำหรับการเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรมและกฎเกณฑ์ของเด็กใน ช่วงอายุ 6-10 ปี จะนำคำที่เด็กโตหรือผู้ใหญ่บอกมานับถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด นอกจากนี้เด็กวัยนี้จะตัดสินใจความผิดโดยพิจารณาถึงความตั้งใจในการกระทำผิดด้วย

2. พัฒนาการด้านภาษา

เด็กวัยเรียนควรจะถูกจัด รู้จักความหมายและใช้คำอย่างถูกต้องมากขึ้น ฟังเรื่องราวแล้วจับใจความถ่ายทอดได้ หัดสะกดอ่านเขียนจดคล้องขึ้นตามลำดับโดยช่วงแรกอ่านออกเสียง ต่อมาอ่านในใจได้ รู้จักเปรียบเทียบเข้าใจและอธิบายเหตุผลตั้งแต่ง่าย ๆ ไปจนถึงสิ่งที่ซับซ้อนได้ และเมื่อสิ้นสุดวัยประถมศึกษาเด็กควรจะสามารถใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์เรื่องที่ฟังหรืออ่านมาใช้ประโยชน์ควรเขียนตัวสะกดได้ถูกต้องเป็นระเบียบ และจดบันทึกได้รู้จักพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพเหมาะสมกับกาลเทศะ สามารถพูดแสดงความคิดเห็นและเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมั่นใจ ผู้ใหญ่ควรสนใจการใช้ภาษาและติดตามการเรียนรู้ภาษาของเด็กเพื่อจะได้ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจและใช้ภาษาได้ถูกต้องสอดคล้องกับการเรียนรู้อื่น ๆ

3. พัฒนาการด้านอารมณ์

เด็กต้องการความรักความอบอุ่นและการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใหญ่ซึ่งจะทำให้เด็กมีสภาพจิตและอารมณ์ดี มีความสุข ภูมิใจในตนเองมีความมั่นใจว่าตนเองเป็นสมาชิกของครอบครัว และเป็นที่ยอมรับของเพื่อนครูและชุมชน เด็กวัยนี้เริ่มเข้าใจเรื่องความรู้สึกทั้งในเรื่องคำศัพท์เกี่ยวกับความรู้สึกและความหมาย เช่น โกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจผิดหวัง ประหลาดใจ แปลกใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังอ่อนไหวกับความรู้สึกสำเร็จหรือล้มเหลว เป็นช่วงวัยสำคัญที่เด็กควรรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ มีความสำเร็จ ภาคภูมิใจในตนเอง เริ่มควบคุมตนเองได้ มีความพยายามอันจะนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่มั่นคง สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กรู้สึกล้มเหลวจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของตนเอง และการปรับตัวที่ไม่ดีอันจะนำไปสู่ปัญหาพฤติกรรมในภายหลัง

4. พัฒนาการด้านสังคม

เด็กต้องการมีประสบการณ์จากการกระทำของตนเองและเรียนรู้จากพ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง เพื่อน และสังคม มีความคิดสร้างสรรค์สามารถใช้เหตุผลแยกแยะได้ถูกต้องและรู้จักการปรับตัวได้เหมาะสม และสามารถอดใจรอสิ่งที่ต้องการได้ ไม่เอาแต่ใจตัวเองแต่คำนึงถึงความต้องการและความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นด้วย โดยพ่อแม่และคนใกล้ชิดต้องทำเป็นตัวอย่าง การให้เด็กมีกิจกรรมรับผิดชอบในหน้าที่และครอบครัวตามกำลังความสามารถเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะได้มีความภูมิใจในผลงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น เด็กแต่ละคนมีความถนัดและความสามารถไม่เหมือนกัน ผู้ดูแล พ่อแม่จึงไม่ควรกะเกณฑ์บังคับโดยไม่ไต่คำนึงถึงความเป็นจริงทั้งไม่ควรซ้ำเติมหรือเปรียบเทียบให้เด็กเกิดปมด้อยแต่ควรให้กำลังใจ ส่งเสริมตามความถนัดและแนะนำให้เด็กเข้าใจและปรับปรุงสิ่งที่ตนยังบกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) เป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินการใด ๆ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์นั้นได้นำไปสู่การแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ระดับของการมีส่วนร่วม 5 ระดับ อ้างถึงใน (Sherry R. Arnstein, 1969) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (participation in planning) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และความต้องการในการพัฒนาสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย การสร้างความเข้าใจและพัฒนาแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (participation in implementation) ระดับนี้เป็นการร่วมกันจัดทำกิจกรรมหรือการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ของชุมชน ร่วมกับผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (participation in utilization) เป็นการนำกิจกรรมที่ได้ร่วมกำหนดไว้ตามแผนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ผลที่ได้รับเป็นการเพิ่มระดับการพึ่งพาตนเอง และการขัดเกลาทางสังคมของชุมชน

4. การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ (participation in benefit sharing) เป็นการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเสมอภาค ผู้ได้รับผลประโยชน์คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยประโยชน์ที่ได้รับจะมีความแตกต่างกัน ตามสภาพของของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (participation in evaluation) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพียงใด เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ และหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการได้ สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็นความชอบและความคาดหวัง จะมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

การมีส่วนร่วมระหว่างวัย

การประเมินสถานการณ์การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ เป็นกระบวนการที่มุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมการพูดคุย ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการทำงานกับผู้ใหญ่ นั้น เริ่มต้นจากการมีผู้ใหญ่เป็นผู้บงการหรือจัดการ ไประดับไปจนถึงระดับที่เด็กและเยาวชนสามารถตัดสินใจเองโดยเป็นผู้ริเริ่มและมีผู้ใหญ่ร่วมตัดสินใจซึ่งเป็นระดับที่สูง โดยมี 3 แนวทางคือ (พัลลรินธ์ พันธุ์เนน, 2558)

1. แนวทางการปรึกษาหารือ ได้แก่ ผู้ใหญ่ริเริ่ม และควบคุมบทบาทของเด็ก ซึ่งสรุปว่าเด็กไม่ได้ร่วมคิด ไม่ได้ร่วมตัดสินใจ

2. แนวทางการมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้ใหญ่ริเริ่ม เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการและติดตามผล สรุปแนวทางนี้ คือ เด็กได้ร่วมคิดแต่ไม่ได้ร่วมตัดสินใจ

3. แนวทางในการริเริ่ม ได้แก่ เด็กและเยาวชนกำหนดประเด็นปัญหาและเป็นผู้นำ ผู้ใหญ่เป็นผู้สนับสนุน สรุปแนวทางนี้ คือ เด็กได้คิด และได้ตัดสินใจ

การสื่อสารระหว่างวัย

การสื่อสารระหว่างรุ่นจะเกิดขึ้นได้จากการยอมรับอีกฝ่ายหนึ่ง (accommodating) การเปิดเผยตนเอง (self-disclosure) และการให้แรงสนับสนุน (social support) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการสื่อสารและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่นวัย เช่น ระหว่างผู้สูงอายุกับวัยรุ่น ได้แก่ ความใกล้ชิดกัน และการรับรู้ที่คนแต่ละรุ่นต่างมีต่อกัน และกัน รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ เช่น การเล่าเรื่องโดยผู้สูงอายุเล่าให้บุตรหลานฟัง (Theranun Wannasiri and Sombut, 2016)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้จัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็กเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุในชุมชน อีกทั้งยังช่วยสร้างคุณค่าและความภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบการดำเนินการระบบ (system) ในการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัดและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเด็กในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน แนวคิด/การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ 2) กระบวนการ ได้แก่ การถอดบทเรียนด้านการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก 3) ผลผลิต ได้แก่ บทเรียนหรือองค์ความรู้จากการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็กในการจัดการขยะชุมชน และ 4) ผลลัพธ์ ผู้สูงอายุและเด็กมีการเรียนรู้บทเรียนของการจัดการขยะชุมชน สามารถนำความรู้ด้านการจัดการขยะถ่ายทอดให้แก่เด็ก ผู้สูงอายุและเด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและเด็ก ดังภาพที่ 1 กรอบการดำเนินการ

ศึกษาเอกสาร รายงานวิจัย และบทความทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน การถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีการจัดการขยะชุมชน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการขยะ นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ กิจกรรม และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ มุ่งเน้นการศึกษामาศนามโดยตรง ประกอบด้วย การเลือกชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบและโรงเรียนเด็กประถมในชุมชนเดียวกัน ภูมิภาคละ 2 จังหวัด จังหวัดละ 1 ชุมชน และพื้นที่เขตปริมณฑล 2 จังหวัด จังหวัดละ 1 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 10 จังหวัด 10 ชุมชน ดังตารางที่ 1 พื้นที่ที่ถูกคัดเลือก

ภาพที่ 1 แสดงรูปภาพประกอบการดำเนินการ

ตารางที่ 1 พื้นที่ที่ถูกคัดเลือก

จังหวัด	โรงเรียนผู้สูงอายุ	โรงเรียนเด็กประถม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
1. จังหวัดขอนแก่น	โรงเรียนผู้สูงอายุนบ้านโนนคอม	โรงเรียนบ้านโนนคอม
2. จังหวัดเลย	โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลภูกระดึง	โรงเรียนภูกระดึงวิทยาคม
ภาคกลาง		
3. จังหวัดอ่างทอง	โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดใหม่	โรงเรียนวัดตลาดใหม่
4. จังหวัดชลบุรี	โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านบึง	โรงเรียนบ้านมาบกรุด
ภาคใต้		
5. จังหวัดภูเก็ต	โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลรัษฎา	โรงเรียนบ้านภูเก็ต
6. จังหวัดพังงา	โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลท้ายเหมือง	โรงเรียนวัดเหมืองประชาราม
ภาคเหนือ		
7. จังหวัดพะเยา	โรงเรียนผู้สูงอายุวัดแม่กาโทกหาว	โรงเรียนอนุบาลเมืองพะเยาบ้านโทกหาว
8. จังหวัดเชียงราย	โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย	โรงเรียนสันกลางวิทยา
ปริมณฑล		
9. จังหวัดนนทบุรี	โรงเรียนผู้สูงอายุดอกกล้าดวนบาน	โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
10. จังหวัดปทุมธานี	โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากใหญ่	โรงเรียนวัดบัวหลวง

การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้

การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ คัดเลือกผู้สูงอายุแบบเจาะจงจำนวนพื้นที่ละ 7 คน มีขั้นตอนดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. คณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยจัดหาผู้สูงอายุ จำนวน 7 คน และติดต่อกับโรงเรียนในพื้นที่ เพื่อเข้าทำกิจกรรม
2. วิทยากรกล่าวเปิดงาน แนะนำโครงการและคณะผู้วิจัย และให้ผู้สูงอายุแนะนำตัว
3. แจกคู่มือ “ผู้สูงอายุแปรรูปขยะชุมชน” (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2561) ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ขยะชุมชนและการแปรรูปขยะชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะชุมชน การตลาดสำหรับสินค้าจากขยะชุมชน แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปขยะชุมชนอย่างยั่งยืน ต้นแบบชุมชนในการจัดการขยะชุมชนโดยผู้สูงอายุ ดังภาพที่ 2 คู่มือผู้สูงอายุแปรรูปขยะชุมชน (เอกสารประกอบการอบรม)
4. วิทยากรบรรยายให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชุมชน และการใช้ประโยชน์จากขยะชุมชนให้กับผู้สูงอายุ ใช้ระยะเวลาในการบรรยายประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อเสริมสร้างความรู้สู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะชุมชน และสามารถถ่ายทอดสู่เด็กได้

ภาพที่ 2 คู่มือผู้สูงอายุแปรรูปขยะชุมชน
ที่มา: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2561)

การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก

รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม จะเป็นการบรรยายความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะชุมชน จากนั้นให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้หลังจากได้รับการอบรมด้านการคัดแยกขยะแก่เด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน เนื่องจากเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กวัยเรียนช่วงอายุ 6-12 ปี เป็นช่วงวัยที่เด็กเรียนรู้ได้ทุกด้าน ความสามารถที่เพิ่มขึ้นทุกอย่างจะกระตุ้นการทำงานและพัฒนาการของสมองช่วงนี้เป็นช่วงที่เด็กใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ต้องปรับตัวทั้งด้านการเรียน กฎระเบียบและปรับตัวให้เข้ากับครูและเพื่อน เด็กจะพัฒนาความสามารถอย่างรวดเร็วทั้งร่างกาย จิตใจ ความคิด การใช้ภาษาและการแก้ปัญหา และเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยังเป็นช่วงวัยที่จะเปลี่ยนผ่านไปยังระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมกับการปลูกฝังให้มีความตระหนักในเรื่องการคัดแยกขยะ ซึ่งเป็นการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก โดยกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้การคัดแยกขยะ มีวิธีการคือ

1. ดำเนินการถ่ายทอดความรู้วิธีการคัดแยกขยะโดยผู้สูงอายุสู่เด็ก ใช้ระยะเวลาประมาณ 30 นาที โดยมุ่งเน้นให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจะก่อให้เกิดประโยชน์อะไรบ้าง เช่น ช่วยลดปริมาณขยะลง ประหยัดงบประมาณที่ใช้เพื่อการกำจัดขยะ และช่วยลดการสิ้นเปลืองพลังงานและทรัพยากร และเวลาในการย่อยสลายของขยะ
2. ให้นักเรียนจับกลุ่มเล่นเกมการคัดแยกขยะและมอบของรางวัลให้แก่นักเรียนประมาณ 1 ชั่วโมง
3. ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมบันทึกการคัดแยกขยะ โดยอธิบายวิธีการจดบันทึกและกติกาในการร่วมทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กนำกลับไปบันทึกที่บ้าน และนำสมุดบันทึกมาส่งคืน มีระยะเวลากำหนดส่งการบ้านเพื่อประกวดชิงรางวัลต่อไป
4. ผลผลิตที่ได้ จากกระบวนการติดตามผลผลิตผ่านสมุดบันทึกที่เด็กนำส่งเพื่อชิงรางวัล ซึ่งส่งผลให้เด็กสามารถเรียนรู้วิธีการคัดแยกขยะจากผู้สูงอายุ และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันในเรื่องของการจัดการขยะเพื่อสิ่งแวดล้อมได้

การดำเนินกิจกรรมต่อยอดโดยให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะหลังจากที่ได้รับ การอบรมผู้เด็ก ด้วยกิจกรรมการคัดแยกขยะนั้น มีเหตุผลของการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่าง ผู้สูงอายุและเด็ก อีกทั้งยังช่วยให้เด็กเกิดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าจากสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว ว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อื่น ๆ ต่อไปได้

การจัดกิจกรรมการถอดบทเรียน

การจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดำเนินโครงการ และวิเคราะห์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เยาวชน โดยเพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ในการหาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เยาวชน จากความคิดเห็นข้อเสนอแนะ และประเด็นปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรม ต่อกิจกรรมของโครงการ โดยการถอดบทเรียนดำเนินการด้วยวิธีการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (focus group) โดยคณะผู้วิจัย เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุกลุ่มเดียวกันกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมย่อยที่ 1 และ กิจกรรมย่อยที่ 2 ทั้ง 10 พื้นที่

การวิเคราะห์ผล

สำหรับการวิเคราะห์ผลการดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก ใช้กรอบการดำเนินการในการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัดและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเด็กในชุมชน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการขยะชุมชน แนวคิด/การเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพได้ และทิศทางการส่งเสริมอาชีพ และการจัดการขยะในชุมชนของหน่วยงานดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ
2. กระบวนการ ได้แก่ การถอดบทเรียนด้านการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก การพัฒนา แนวทางการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก
3. ผลผลิต ได้แก่ บทเรียนหรือองค์ความรู้จากการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็กจากการจัดการ ขยะชุมชนในส่วนภูมิภาค กรุงเทพมหานครและปริมณฑลของประเทศไทย และผลลัพธ์ ผู้สูงอายุและเด็ก มีการเรียนรู้บทเรียนของการจัดการขยะชุมชน

ผลการวิจัย

การดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ประสบผลสำเร็จทั้งกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรม ผู้สูงอายุ ส่งต่อความรู้สู่เด็ก พบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีศักยภาพในการเรียนรู้ และถ่ายทอด ความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กอยู่ในระดับดีมาก จากการประเมินผลผ่านสมุดจดบันทึก การคัดแยกขยะที่ได้รับจากแต่ละโรงเรียน ที่นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจจดบันทึกการคัดแยกขยะ มีการวาดภาพประกอบสวยงามและเรียบร้อย ยกเว้นโรงเรียนผู้สูงอายุ แห่งหนึ่งจะอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเกิดปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรม จากการประสานงานระหว่างหน่วยงานท้องถิ่น ผู้สูงอายุ

และเด็ก ส่งผลไปถึงการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ทำให้พบข้อจำกัดของหน่วยงานท้องถิ่นไม่เอื้ออำนวยในการบรรยายให้ความรู้ผู้สูงอายุ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างติดขัด ทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ลดลง ส่งผลไปยังการถ่ายทอดความรู้สู่เด็ก นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความรู้และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้สามารถนำความรู้ในการบรรยายให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี และสามารถสอดแทรกความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากขยะประเภทต่าง ๆ ให้กับนักเรียนทราบได้ รวมทั้งนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจและตั้งใจในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมการเล่นเกมคัดแยกขยะมูลฝอยร่วมกับผู้สูงอายุ และสามารถตอบคำถามเรื่องการคัดแยกประเภทขยะได้ถูกต้อง

บทเรียนการถ่ายโอนความรู้ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีความพร้อม กล้าแสดงออก มีความรู้ และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้ สามารถนำความรู้ไปบรรยายให้กับนักเรียนได้ดีมาก (ยกเว้นโรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนอีก 3 พื้นที่ ที่ผู้สูงอายุยังไม่ค่อยมีความพร้อมในการบรรยายให้กับนักเรียน จึงทำให้เกิดการติดขัดบ้างเล็กน้อย และขาดความมั่นใจในการบรรยายให้ความรู้กับเด็ก) นอกจากนี้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจวิธีการคัดแยกประเภทขยะได้เป็นอย่างดีจากการเล่นเกมคัดแยกขยะ เนื่องจากนักเรียนมีพื้นฐานความรู้เรื่องการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก ประกอบด้วย ความชื่นชอบส่วนบุคคลในการร่วมทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ การสร้างแรงจูงใจ หรือการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ คือ การสอดแทรกกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ หรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุ และเด็กชื่นชอบเพื่อเป็นแรงจูงใจ ในการสร้างความร่วมมือและเพื่อการสนับสนุนศักยภาพในเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้โดยผู้สูงอายุสู่เด็ก เช่น การเล่นเกมร่วมกัน การร้องเพลง ไปจนถึงการเต้นเบา ๆ เพื่อออกกำลังกาย เป็นต้น

ดังตารางที่ 2 ตารางสรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก (ซึ่งต่อไปนี้จะขอใช้นามสมมติแทนชื่อโรงเรียน)

ชุมชน/โรงเรียน	ผลของการดำเนินกิจกรรม	บทเรียนการถ่ายโอนความรู้	ข้อเสนอแนะ
1) โรงเรียนผู้สูงอายุ ก และโรงเรียน ก	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จทั้ง กิจกรรมการบรรยาย ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรมผู้สูงอายุ ส่งต่อความรู้สู่นักเรียน ในระดับปานกลาง - นักเรียนมีความเข้าใจ และตั้งใจร่วมกิจกรรม การเล่นเกมการคัดแยก ขยะร่วมกับผู้สูงอายุ	- ผู้สูงอายุยังไม่ค่อยมีความพร้อมในการบรรยาย ให้กับนักเรียน จึงทำให้เกิดการติดขัดบ้าง เล็กน้อย	- สนับสนุนกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ มีความกล้าแสดงออก ในการพูดคุยสื่อสาร หรือการบรรยายและ ให้ความรู้

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก (ซึ่งต่อไปนี้จะขอใช้นามสมมติแทนชื่อโรงเรียน) (ต่อ)

ชุมชน/โรงเรียน	ผลของ การดำเนินกิจกรรม	บทเรียน การถ่ายโอนความรู้	ข้อเสนอแนะ
2) โรงเรียนผู้สูงอายุ ข และโรงเรียน ข	<ul style="list-style-type: none"> - การทำกิจกรรมครั้งนี้ประสบความสำเร็จทั้งกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุและกิจกรรมผู้สูงอายุส่งต่อความรู้สู่นักเรียนในระดับดีมาก - นักเรียนมีความเข้าใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมการเล่นเกมการคัดแยกขยะร่วมกับผู้สูงอายุและตอบคำถามเรื่องการคัดแยกประเภทขยะได้ถูกต้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้สูงอายุกล้าแสดงออกมีความรู้และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้สามารถนำความรู้ไปบรรยายให้กับนักเรียนได้ดีมาก 	ไม่มี
3) โรงเรียนผู้สูงอายุ ค และโรงเรียน ค	<ul style="list-style-type: none"> - การทำกิจกรรมครั้งนี้ประสบความสำเร็จทั้งกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุและกิจกรรมผู้สูงอายุส่งต่อความรู้สู่นักเรียนในระดับดีมาก ผู้สูงอายุมีความรู้และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้และสามารถนำความรู้ไปบรรยายให้กับนักเรียนได้ดีมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนเข้าใจวิธีการคัดแยกประเภทขยะได้เป็นอย่างดีจากการเล่นเกมส์การคัดแยกขยะ 	ไม่มี

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก (ซึ่งต่อไปนี้จะขอใช้นามสมมติแทนชื่อโรงเรียน) (ต่อ)

ชุมชน/โรงเรียน	ผลของการดำเนินกิจกรรม	บทเรียนการถ่ายโอนความรู้	ข้อเสนอแนะ
4) โรงเรียนผู้สูงอายุ ง และโรงเรียน ง	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุและกิจกรรมผู้สูงอายุส่งต่อความรู้สู่นักเรียนในระดับดีมาก ผู้สูงอายุมีความรู้และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้ และสามารถนำความรู้ไปบรรยายให้กับนักเรียนได้ดีมาก และสามารถสอดแทรกความรู้เรื่องอื่น ๆ เพิ่มเติมให้กับนักเรียนได้	- ผู้สูงอายุมีความพร้อมและกล้าแสดงออก - นักเรียนมีพื้นฐานความรู้เรื่องการคัดแยกประเภทขยะ เนื่องจากที่โรงเรียนมีการดำเนินการโครงการธนาคารขยะด้วย	ไม่มี
5) โรงเรียนผู้สูงอายุ จ และโรงเรียน จ	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุและกิจกรรมผู้สูงอายุส่งต่อความรู้สู่นักเรียนในระดับดีมาก ผู้สูงอายุมีความรู้และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้ และสามารถนำความรู้ในการบรรยายให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี	- ผู้สูงอายุขาดความมั่นใจในการบรรยายให้ความรู้เด็ก	- สนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกล้าแสดงออกและมั่นใจในตนเอง

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก (ซึ่งต่อไปนี้จะขอใช้นามสมมติแทนชื่อโรงเรียน) (ต่อ)

ชุมชน/โรงเรียน	ผลของ การดำเนินกิจกรรม	บทเรียน การถ่ายโอนความรู้	ข้อเสนอแนะ
6) โรงเรียนผู้สูงอายุ อ และ โรงเรียน อ	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จ ทั้งกิจกรรมการบรรยาย ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรมผู้สูงอายุ ส่งต่อความรู้สู่นักเรียน ในระดับดีมาก ผู้สูงอายุ มีความรู้และเข้าใจ ในกิจกรรมครั้งนี้ และสามารถนำความรู้ ในการบรรยายให้กับ นักเรียนได้เป็นอย่างดี และสามารถสอดแทรก ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์ จากขยะประเภทต่าง ๆ ให้นักเรียนทราบ	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ พบข้อผิดพลาดเล็กน้อย เนื่องจากทางหน่วยงาน ที่รับผิดชอบ จากประสานงาน เรื่องการจัดเตรียม สถานที่สำหรับการให้ วิทยากรอบรมให้กับ ผู้สูงอายุ ของภายใน หน่วยงานที่รับผิดชอบ	- หน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรประสานงานและ ยืนยันหน่วยงานในพื้นที่ ในการจัดเตรียมสถานที่ ให้พร้อมหลังจาก การนัดหมายทุกฝ่าย ล่วงหน้า 1 วัน
7) โรงเรียนผู้สูงอายุ ช และโรงเรียน ช	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จ ทั้งกิจกรรมการบรรยาย ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรมผู้สูงอายุ ส่งต่อความรู้สู่นักเรียน ในระดับดีมาก เนื่องจากผู้สูงอายุ มีศักยภาพในตัวเองสูง มีความรู้และเข้าใจ ในกิจกรรมทำให้ สามารถนำความรู้ ในการบรรยายให้กับ นักเรียนได้เป็นอย่างดี	- หน่วยงานผู้ดูแล ผู้สูงอายุเป็นหน่วยงาน ราชการที่มีประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการ ที่ดีมาก และโรงเรียน ผู้สูงอายุมีศักยภาพ ในเรียนรู้ได้ในระดับ ที่ดีมากส่งผลให้ การดำเนินกิจกรรม ในครั้งนี้มีประสิทธิภาพ ที่ชัดเจนมาก ทั้งในเรื่องศักยภาพ ในการถ่ายทอดความรู้	ไม่มี

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก (ซึ่งต่อไปนี้จะขอใช้นามสมมติแทนชื่อโรงเรียน) (ต่อ)

ชุมชน/โรงเรียน	ผลของการดำเนินกิจกรรม	บทเรียนการถ่ายโอนความรู้	ข้อเสนอแนะ
	และสามารถสอดแทรกความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากขยะประเภทต่าง ๆ ให้นักเรียนทราบ	ผู้นักเรียนตลอดจนนักเรียนเกิดรู้ความเข้าใจซึ่งนอกจากนักเรียนจะได้รับความรู้แล้วยังสร้างเกิดสายใยสัมพันธ์ที่ดีกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็กอีกด้วยเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นต้นแบบหน่วยงานและโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบที่มีศักยภาพ	
8) โรงเรียนผู้สูงอายุ จ และ โรงเรียน ฉ	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ประสบผลสำเร็จทั้งกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุและกิจกรรมผู้สูงอายุส่งต่อความรู้สู่นักเรียนในระดับที่ดีมาก ผู้สูงอายุมีความรู้และเข้าใจในกิจกรรมครั้งนี้ และสามารถนำความรู้ในการบรรยายให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี	- ผู้สูงอายุมีความรู้และความเข้าใจในการคัดแยกขยะ และสามารถถ่ายโอนความรู้ไปยังนักเรียนได้อย่างชำนาญนักเรียนสามารถคัดแยกขยะตามความรู้ที่ผู้สูงอายุถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	ไม่มี

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก (ซึ่งต่อไปนี้จะขอใช้นามสมมติแทนชื่อโรงเรียน) (ต่อ)

ชุมชน/โรงเรียน	ผลของ การดำเนินกิจกรรม	บทเรียน การถ่ายโอนความรู้	ข้อเสนอแนะ
9) โรงเรียนผู้สูงอายุ ฅ และโรงเรียน ฅ	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จ ทั้งกิจกรรมการบรรยาย ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรมผู้สูงอายุ ส่งต่อความรู้สู่นักเรียน ในระดับที่ดี เนื่องจาก ผู้สูงอายุมีความสามารถ ถ่ายทอดความรู้การ จัดการขยะสู่นักเรียน ได้เป็นอย่างดี	- มีประสิทธิผลที่ชัดเจน มากทั้งในเรื่องศักยภาพ ในการถ่ายโอนความรู้ สู่นักเรียนตลอดจน นักเรียนเกิดความรู้เข้าใจ ซึ่งนอกจากนักเรียน จะได้รับความรู้แล้ว ยังสร้างเกิดสายใย สัมพันธ์ที่ดีกันระหว่าง ผู้สูงอายุ และเด็กอีกด้วย	- ทำต้นแบบถ่ายทอด ความรู้
10) โรงเรียนผู้สูงอายุ ฅ และโรงเรียน ฅ	- การทำกิจกรรมครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จ ทั้งกิจกรรมการบรรยาย ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรมผู้สูงอายุ ส่งต่อความรู้สู่นักเรียน ในระดับที่ดี เนื่องจาก ผู้สูงอายุมีความสามารถ ถ่ายทอดความรู้การ จัดการขยะสู่นักเรียน ได้เป็นอย่างดี และ นักเรียนมีความเข้าใจ ในเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอด ครั้งนี้	- มีประสิทธิผลที่ชัดเจน มากทั้งในเรื่องศักยภาพ ในการถ่ายโอนความรู้ สู่นักเรียนตลอดจน นักเรียนเกิดความรู้เข้าใจ ซึ่งนอกจากนักเรียน จะได้รับความรู้แล้ว ยังสร้างเกิดสายใย สัมพันธ์ที่ดีกันระหว่าง ผู้สูงอายุ และเด็กอีกด้วย	- ทำต้นแบบถ่ายทอด ความรู้

จากการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีศักยภาพในการเรียนรู้ และถ่ายโอนความรู้ด้านการจัดการขยะสู่เด็กในระดับดีมาก โดยบทเรียนที่ได้จากการจัดกิจกรรมในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก ประกอบด้วย การสร้างความมั่นใจให้ผู้สูงอายุ ความชื่นชอบส่วนบุคคลในการร่วมทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ การสร้างแรงจูงใจหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรม จากผลการประเมินด้วยวิธีการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรมโครงการว่าโครงการเป็นโครงการที่นอกจากจะส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพในชุมชนแล้วยังเป็นการเสริมสร้างความกล้าแสดงออกและความมั่นใจให้ผู้สูงอายุอีกด้วย สิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับ คือองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก 3R และการคัดแยกขยะชุมชน 4 ประเภท ประกอบด้วย ขยะอินทรีย์ต้องทิ้งในถังขยะสีเขียว ขยะทั่วไปต้องทิ้งลงในถังขยะสีน้ำเงิน ขยะรีไซเคิลนอกจากจะทิ้งลงในถังสีเหลืองแล้วยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย และสุดท้ายขยะอันตราย ต้องทิ้งลงในถังขยะสีแดง

โดยปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอด ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน แนวคิดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพได้ และทิศทางการส่งเสริมอาชีพและการจัดการขยะในชุมชนของหน่วยงานดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ 2) กระบวนการ ได้แก่ การถอดบทเรียนด้านการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก 3) ผลผลิต ได้แก่ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็กจากการจัดการขยะชุมชนในส่วนภูมิภาค กรุงเทพมหานครและปริมณฑลของประเทศไทย และผลลัพธ์ ผู้สูงอายุและเด็กมีการเรียนรู้บทเรียนของการจัดการขยะชุมชน สามารถนำความรู้ด้านการจัดการขยะถ่ายทอดให้แก่เด็ก ผู้สูงอายุและเด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและเด็ก การดำเนินการจัดกิจกรรมแบ่งปันความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็ก

อภิปรายผลการวิจัย

การถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เพื่อเสนอแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก ทำการเก็บข้อมูลผ่านการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบการดำเนินการในการวิเคราะห์ศักยภาพ ข้อจำกัดและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและเด็กในชุมชน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน แนวคิด/การเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพได้ และทิศทางการส่งเสริมอาชีพและการจัดการขยะในชุมชนของหน่วยงานดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ 2) กระบวนการ ได้แก่ การถอดบทเรียนด้านการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก 3) ผลผลิต ได้แก่ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุ

และเด็กจากการจัดการขยะชุมชนในส่วนภูมิภาค กรุงเทพมหานครและปริมณฑลของประเทศไทย และผลลัพธ์ ผู้สูงอายุและเด็กมีการเรียนรู้บทเรียนของการจัดการขยะชุมชน สามารถนำความรู้ด้านการจัดการขยะถ่ายทอดให้แก่เด็ก ผู้สูงอายุและเด็กได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็กเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและเด็ก การดำเนินการจัดกิจกรรมแบ่งปันความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุสู่เด็กทั้งสิ้น 10 ชุมชน ได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบลลาดใหม่ จังหวัดอ่างทอง 2) องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากใหญ่ จังหวัดปทุมธานี 3) เทศบาลตำบลบ้านบึง จังหวัดชลบุรี 4) เทศบาลตำบลเสาชิงหิน จังหวัดนนทบุรี 5) ที่ว่าการอำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น 6) เทศบาลตำบลภูกระดึง จังหวัดเลย 7) เทศบาลตำบลรัชฎา จังหวัดภูเก็ต 8) เทศบาลตำบลห้วยเหมือง จังหวัดพังงา 9) เทศบาลตำบลแม่กา จังหวัดพะเยา และ 10) วัดหัวฝาย จังหวัดเชียงราย

กิจกรรมที่ 1 การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ผู้สูงอายุในการจัดการขยะมูลฝอยและแจกคู่มือ “การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย” และคู่มือ “ผู้สูงอายุแปรรูปขยะชุมชนสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม” ให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งคู่มือ “การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย” มีเนื้อหาประกอบด้วย การจัดการพลังงานในครัวเรือน การจัดการน้ำในครัวเรือน การจัดการขยะในครัวเรือนและภูมิปัญญาชาวบ้านกับเกษตรอินทรีย์ และคู่มือ “ผู้สูงอายุแปรรูปขยะชุมชนสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม” มีเนื้อหาประกอบด้วย ขยะชุมชนและการแปรรูปขยะชุมชน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะชุมชน การตลาดสำหรับสินค้าจากขยะชุมชน แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปขยะชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดีและมีความตั้งใจในการเตรียมความพร้อมเพื่อดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุสู่เด็ก รูปแบบของการดำเนินกิจกรรม คือ ให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้หลังจากได้รับการอบรมด้านการคัดแยกขยะแก่เด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุและเด็กซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมระหว่างวัยในการประเมินสถานการณ์การมีส่วนร่วมของเด็กในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ เป็นกระบวนการที่มุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมการพูดคุย ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ (พัชรินทร์ พันธุ์แน่น, 2558) โดยมีกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้การคัดแยกขยะ มีวิธีการคือ 1. ดำเนินการถ่ายทอดความรู้วิธีการคัดแยกขยะโดยผู้สูงอายุสู่เด็ก โดยมุ่งเน้นให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจะก่อให้เกิดประโยชน์อะไรบ้าง เช่น ช่วยลดปริมาณขยะลง ประหยัดงบประมาณที่ใช้เพื่อการกำจัดขยะ และช่วยลดการสิ้นเปลืองพลังงานและทรัพยากร และเวลาในการย่อยสลายของขยะ 2. ให้นักเรียนจับกลุ่มเล่นเกมคัดแยกขยะและมอบของรางวัลให้นักเรียน 3. ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมบันทึกการคัดแยกขยะโดยอธิบายวิธีการจัดบันทึกและกติกาในการร่วมทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กนำกลับไปบันทึกที่บ้าน และนำสมุดบันทึกมาส่งคืนเพื่อประกวดชิงรางวัลต่อไป และ 4. ผลผลิตที่ได้ คือ เด็กสามารถเรียนรู้วิธีการคัดแยกขยะจากผู้สูงอายุ และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันในเรื่องของการจัดการขยะเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ โดยผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ และเด็กให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้สูงอายุมีความตั้งใจในการพยายามถ่ายทอดความรู้ เรื่องการคัดแยกขยะให้กับเด็ก และเด็กมีความตั้งใจรับความรู้และชื่นชอบในการเล่นเกมส์การคัดแยกขยะ ร่วมกับผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ 3 การจัดกิจกรรมการถอดบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดำเนินโครงการ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการหาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะจากผู้สูงอายุสู่เด็ก จากความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและประเด็นปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรม ต่อกิจกรรมของโครงการ โดยการถอดบทเรียนดำเนินการด้วยวิธีการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย (focus group) โดยคณะผู้วิจัย เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุกลุ่มเดียวกันกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมดำเนิน กิจกรรมย่อยที่ 1 และ กิจกรรมย่อยที่ 2 ทั้ง 10 พื้นที่

จากการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการขยะชุมชนจากผู้สูงอายุ สู่เด็ก พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีศักยภาพในการเรียนรู้ และถ่ายโอนความรู้ด้านการจัดการขยะสู่เด็กในระดับดีมาก โดยบทเรียนที่ได้จากการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การสร้างความมั่นใจให้ผู้สูงอายุ ความชื่นชอบส่วนบุคคล ในการร่วมทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ การสร้างแรงจูงใจหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัย ที่มีผลต่อการเรียนรู้ จากการศึกษาคูธิตรา บัวทอง, สุทธิพงศ์ สภาอรรถ และ ศิริธนา จิตต์จรัส (2557) ได้พบปัจจัย ที่สอดคล้องกับงานวิจัย ได้แก่ การอาศัยในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ความรู้และประสบการณ์ แรงจูงใจ และความเชื่อมั่น สุขภาพกายที่ดี ระดับการศึกษา การมีสุขภาพจิตและอารมณ์ที่ดี การอยู่ในบริเวณที่สะดวก ต่อการเรียนรู้ สภาวะการเรียนรู้ที่เหมาะสม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และความคิดเรื่องทักษะ และความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งจากผลการประเมินด้วยวิธีการสนทนากลุ่มย่อยซึ่งส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรมโครงการว่าโครงการเป็นโครงการที่นอกจากจะส่งเสริมให้เกิด การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพในชุมชนแล้วยังเป็นการเสริมสร้างความกล้าแสดงออกและความมั่นใจ ให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย สิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับ คือองค์ความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก 3R และการคัดแยกขยะชุมชน 4 ประเภท ประกอบด้วย ขยะอินทรีย์ต้องทิ้งในถังขยะสีเขียว ขยะทั่วไปต้องทิ้งลง ถังขยะสีน้ำเงิน ขยะรีไซเคิลนอกจากจะทิ้งลงในถังสีเหลืองแล้วยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย และสุดท้ายขยะอันตราย ต้องทิ้งลงถังขยะสีแดง โดยแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ คือ การสอดแทรกกิจกรรม ที่มีความน่าสนใจ หรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุ และเด็กชื่นชอบเพื่อเป็นแรงจูงใจ ในการสร้างความร่วมมือ และเพื่อการสนับสนุนศักยภาพในเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้โดยผู้สูงอายุสู่เด็ก

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความพร้อมเนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของประชาชนทุกช่วงวัย และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพฤติกรรมในการจัดการขยะพลาสติก ในชุมชน

2. ควรมีการจัดอบรมให้ทุกชุมชน ได้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง และการคัดแยกขยะให้มากขึ้น และควรมีการต่อยอดโดยจัดกิจกรรมการนำขยะมาแปรรูป เช่น การผลิตน้ำหมัก การผลิตปุ๋ยหมัก เป็นต้น

3. ควรส่งเสริมให้คนในชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ. (2563). **รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2562**. กรุงเทพฯ: สโตร์เคอรี่เอฟเฮอร์ส.
- จินตนา เกียรติเจริญสุข. (2557). **ความเชื่อด้านสุขภาพที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคผักและผลไม้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัย อย่างมีคุณภาพ. **วารสารกึ่งวิชาการ**, 38(1), 5-28.
- ฉัตรสุนัน พงษ์ภิญโญ. (2558). การทบทวนกฎหมายและนโยบายด้านผู้สูงอายุสู่การจัดการสุขภาพ. **วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข**, 1(2), 149-163.
- ธีรพันธ์ วรรณศิริและสมบัติ ประทักษ์กุลวงศา. (2559). การพัฒนาสัมพันธภาพวัยรุ่นและผู้สูงอายุในครอบครัวของชุมชน โพรงมะเดื่อ. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**, 8(1), 101-115.
- พัลลริณธ์ พันธุ์แน่น. (2558). การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการจัดการขยะ : บ้านมั่นคงชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**, 7(2), 50-73.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2561). **การเปลี่ยนแปลงของประชากรไทย และความอยู่ดีมีสุขในบริบทสังคมสูงวัย**. สืบค้นจาก http://www.cps.chula.ac.th/newcps/upload/news/319/file_5_1013.pdf
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2561). **คู่มือผู้สูงอายุแปรรูปขยะชุมชนสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม**. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). **รายงานประจำปี 2552**. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Books/351/รายงานประจำปี+2552+สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ+%28สสส.%29.html>.
- สุธีรา บัวทอง, สุทธิพงษ์ สภาพัตต์และศิริณา จิตต์จรัส. (2557). ผู้สูงอายุกับเหตุผลในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และสิ่งที่ต้องการเรียนรู้. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 12(1,2), 6-17.
- Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. **Journal of the American Institute of Planners**, 35(4), 216-224.